

ФАРҒОНА ПОЛИТЕХНИКА ИНСТИТУТИ

**Қўлёзма ҳуқуқида
УДК: 336:61(575.1)**

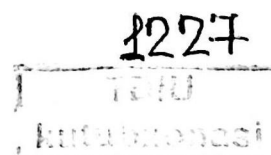
ЖАҲОНГИРОВ ИЛИМДОРЖОН ЖАҲОНГИРЖОН ЎҒЛИ

**СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ СОҲАСИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ
ТИЗИМИНИ САМАРАЛИ БОШҚАРИШ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

**08.00.07 – Молия, пул муомаласи ва кредит,
08.00.13 – Менежмент (иқтисодиёт фанлари)**

**Иқтисодиёт фанлари доктори (DSc)
илмий даражасини олиш учун тайёрланган
ДИССЕРТАЦИЯ**

Илмий маслаҳатчиси: проф.Н.М.Махмудов

Тошкент – 2022

МУНДАРИЖА

КИРИШ	3
I-БОБ. СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ТИЗИМИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШНИНГ НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	16
§ 1.1. Соғлиқни сақлаш тизимини молиялаштиришни бошқаришнинг назарий асослари	16
§ 1.2. Соғлиқни сақлаш тизимини молиялаштиришни бошқаришнинг илғор хорижий давлатлар тажрибаси.....	21
§ 1.3. Ўзбекистон соғлиқни сақлаш тизимини молиялаштиришни бошқаришнинг ўзига хос хусусиятлари.....	39
Биринчи боб бўйича хулосалар.....	53
II-БОБ. СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ТИЗИМИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШНИ БОШҚАРИШ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ УСЛУБИЁТИ	55
§ 2.1. Соғлиқни сақлаш тизимини молиялаштиришни бошқариш самарадорлигини баҳолашнинг назарий-услубий асослари.....	55
§ 2.2. Соғлиқни сақлаш тизимини молиялаштиришни бошқариш самарадорлигини баҳолаш методологияси.....	65
§ 2.3. Ўзбекистонда соғлиқни сақлаш тизимини молиялаштиришни бошқариш самарадорлигини баҳолаш	83
Иккинчи боб бўйича хулосалар.	108
III-БОБ. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ТИЗИМИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШНИНГ ҲОЗИРГИ ҲОЛАТИ ТАҲЛИЛИ	113
§ 3.1. Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш тизими фаолиятининг замонавий ҳолати ва ривожланиш тенденциялари.....	113
§ 3.2. Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш муассасаларини молиялаштириш тизими таҳлили	130
§ 3.3. Ўзбекистонда рақамли трансформациялашда соғлиқни сақлаш тизимини рақамлаштириш тенденциялари	150
Учинчи боб бўйича хулосалар.	159
IV-БОБ. СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ СОҲАСИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ ТИЗИМИНИ САМАРАЛИ БОШҚАРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	161
§ 4.1. Ўзбекистон Республикасида тиббий суғурта ривожлантириш йўналишлари	161
§ 4.2. Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш тизимида молиявий менежментдан фойдаланиш дастаклари	178
§ 4.3. Ўзбекистон Республикасида соғлиқни сақлаш соҳасини молиялаштиришнинг 2030 йилгача прогноз сценарийлари	191
Тўртинчи боб бўйича хулосалар.....	206
ХУЛОСА	212
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати	218
ИЛОВАЛАР	239

КИРИШ (фан доктори (DSc) диссертацияси аннотацияси)

Жаҳонда 2019 йилда бошланган COVID-19 пандемияси, аҳоли даромадларининг пасайиши туфайли тадқиқ этилган мамлакатларда тиббий суғурта истеъмолига салбий таъсир кўрсатмоқда¹. Европа Комиссияси соғлиқни сақлаш ва узоқ муддатли парваришlash тизимлари ва молиявий барқарорлик бўйича кўшма ҳисоботига кўра соғлиқни сақлаш ва узоқ муддатли парваришlash харажатлари кўпайган, масалан 1990 йилда соғлиқни сақлаш харажатлари ЯИМ тахминан 5,8% ни, 2015 йилда 8,17% ни ташкил этган бўлса, ушбу кўрсаткич 2060 йилга келиб ялпи ички маҳсулотнинг 12,16% гача кўтарилиши прогноз қилинмоқда. Бу кўрсаткич умр кўриш давомийлиги билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, демографик ўзгаришлар ва илғор технологиялар туфайли 2060 йилга бориб аёллар учун 89,16 ёшга ва эркеклар учун 84 ёшга етади, бу эса умумий аҳоли таркибида кексалар улушининг сезиларли даражада ошишига олиб келади². Мазкур жараёнлар соғлиқни сақлаш соҳасини молиялаштириш тизимини самарали бошқаришни такомиллаштириш масалаларининг илмий тадқиқини тақозо этмоқда.

Жаҳон иқтисодиётида Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти (OECD)нинг 2000–2020 йилларга мўлжалланган тиббий суғурта харажатларини молиявий, маданий ва соғлиқни сақлаш, атроф-муҳит омилларининг таъсирини тадқиқ этиш натижасида таълим, индивидуализм, ноаниқликдан қочиш ва узоқ муддатли йўналиш каби молиявий ривожланиш ва маданий-ижтимоий-иқтисодий омиллар билан ижобий боғлиқлиги аниқланди. XXI асрда ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларда тиббий хизматлар кўрсатиш нархи сезиларли даражада ошиб бормоқда. Бу аҳолининг қариши, сурункали касалликларга чалинганлар сонининг кўпайиши, тиббий технологияларнинг жадал ривожланиши ва ҳоказолар билан боғлиқ. Ҳозирги

¹ The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) 2000-2020 Private Health Insurance Expenditure Review of Financial, Cultural, and Health-Environmental Factors Influences Financial Development and Cultural-Social Factors such as Education, Individualism, Uncertainty Avoidance, and Long-Term Orientation - positive correlation with economic factors was identified. Also, the COVID-19 pandemic is having a negative impact on the consumption of tibiby insurance in the countries studied due to the loss of income.

² <https://www.who.int/europe/home?v=welcome>